

Müsteşriklerin Kur'ân araştırmaları ve günümüz Hıristiyanlarının Kur'ân algısı

İsmail Taşpınar

Prof. Dr., M.Ü. İlahiyat Fakültesi Dinler Tarihi Öğret. Üyesi

Özet

Bu araştırmada, öncelikle Batı'da müsteşriklerin İslâm'ın kutsal kitabı olan Kur'ân'a dair yaptıkları çalışmalar üzerinde durulacaktır. İkinci kısımda, müsteşriklerin Kur'ân'la ilgili çeşitli iddiaları ve bunlara verilen cevaplara değinilecektir. Üçüncü kısımda ise, günümüz müsteşriklerinin Kur'ân'a dair yaklaşımları ve algıları, kendi eserlerindeki bilgilerinden hareketle ortaya konacaktır. Burada, genel olarak Vatikan sonrası Katolik Kilisesi'nin İslâm'a yaklaşımı çerçevesinde Kur'ân'a dair geliştirdikleri yeni görüşleri ve özellikle meşhur Belçika'lı Hıristiyan din adamı ve İslâm araştırmacısı Emilio Platti'nin yazdıklarına değinilecektir. Sonuç kısmında genel bir değerlendirme yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler

Kur'ân, müsteşrik, İslâm, Hıristiyanlık, oryantalist

Giriş

İslâm, Rasulüllah'ın (asm) vefatının hemen ardından kısa bir zaman içerisinde hem Doğu'ya hem de Batı'ya doğru hızla yayılmıştır. Elli yıl gibi kısa bir zaman içerisinde bir ucu Kuzey'de Kafkaslar, Doğu'da bugünkü Pakistan ve diğer bir ucu ise Batı'da Cebel-i Tarık'la birlikte Atlas Okyanusuna dayanmıştır. İspanya'ya ulaşan İslâm, burada sekiz asır bo-

Doğu Roma'nın
egemenliği
altındaki
Hıristiyan
bilginler, İslâm'la
ilgili olabilecek
en asılsız bilgileri
ve yalanları
üretmişlerdir.
Bu konuda
hedeflerinde
İslâm'ın iki
temel unsuru
yer almakta idi.
Bunlardan biri
Hz. Muhammed
(asm) diğer ise,
araştırmamızın da
konusunu teşkil
eden Kur'ân'dır.

yunca devletin resmi dinî olarak varlığını sürdürecektir. Sicilya, iki asır boyunca (9-11. yy) İslâm egemenliğinde kalacaktır. Bu asırlar boyunca Müslümanlar ile Hıristiyanlar arasında önemli kültürel alış-verişler yaşanacaktır. Ancak, entelektüel alandaki bu alış-veriş, dinî konularda aynı düzeyde yaşanmadığı gibi, birbirini dışlayıcı bir vasatta devam edecektir. Hıristiyanların İslâm'a dair araştırmaları iki yönde ilerleyecektir. İslâm topraklarında yaşayan Doğu Hıristiyanları, polemik dili yerine apolojetik bir dil kullanarak dinlerinin doğruluğunu savunacaklardır. Bu durum, 9.yy.'da Bağdat Patriği olan I. Timote'nin, Halife Mehdi ile yaptığı görüşme bu ilişkinin ulaştığı en üst düzeyi gösterecektir. Buna göre Timote, Hz. Muhammed'in önceki peygamberlerin yolunda gittiğini ve şirke karşı tevhid inancını savunduğunu belirtecektir. Kimi İslâm kaynakları Timote'nin Kur'ân'ın ilahî vahye dayalı bir olduğunu kabul ettiğini nakletmiş olsalar da, Hıristiyan kaynakları böyle bir durumun söz konusu olmadığını belirtmektedirler.¹

Diğer yandan, İslâm toprakları dışında yaşayan Batı Hıristiyanlarında ise durum oldukça farklıdır. Özellikle Doğu Roma'nın egemenliği altındaki Hıristiyan bilginler, İslâm'la ilgili olabilecek en asılsız bilgileri ve yalanları üretmişlerdir. Bu konuda hedeflerinde İslâm'ın iki temel unsuru yer almakta idi. Bunlardan biri Hz. Muhammed (asm) diğer ise, araştırmamızın da konusunu teşkil eden Kur'ân'dır. Batı Latin Hıristiyanlığı'nda ise, İslâm'la ilgili üç farklı tutum görülmektedir. Bunlardan ilki, halk seviyesinde denebilecek olan ve efsanelere dayalı gerçekte hiç alakası olmayan bayağı tasvirlerdir. İkincisi, ilmi ve kültürel alanda gerçekleşmiş olan alış-verişlerdir ki, buna yukarıda değinildi. Diğerisi ise, doğrudan İslâm dinini ele alan çalışmalardır. Bu üçüncü yaklaşımın en esaslı başlangıcı, 12. yy.'da haçlı seferleri sonrası, Kur'ân'ın Robert de Ketton ve Pierre le Dalmate'in Latince'ye tercüme edilmesiyle birlikte başlayacaktır. Kur'ân'la birlikte başlayan bu çalışmalar, 21. yy.'a kadar devam eder ve modern dönemden itibaren bünyesine yeni metodlar ekleyerek devam edecektir.

Bu araştırmada, öncelikle Batı'da müsteşriklerin İslâm'ın kutsal kitabı olan Kur'ân'a dair yaptıkları çalışmalar üzerinde durulacaktır. İkinci kısımda, müsteşriklerin Kur'ân'la ilgili çeşitli iddiaları ve bunlara verilen cevaplara değinilecektir. Üçüncü kısımda ise, günümüz müsteşriklerinin Kur'ân'a dair yaklaşımları ve algıları, kendi eserlerindeki bilgilerinden hareketle ortaya konacaktır. Burada, genel olarak Vatikan sonrası Katolik Kilisesi'nin İslâm'a yaklaşımı çerçevesinde Kur'ân'a dair geliştirdikleri yeni görüşleri ve özellikle meşhur Belçika'lı Hıristiyan din adamı ve İslâm araştırmacısı Emilio Platti'nin yazdıklarına değinilecektir. Sonuç kısmında genel bir değerlendirme yapılacaktır.

1. Robert Caspar, *Pour Un Regard Chrétien sur l'Islam*, Paris 2006, s.180-181.

Haçlı seferlerinde İslâm ile karşı karşıya gelen Batılılar, bu dinin temel metni olan kutsal kitabını yakından tanımaya karar vermiştir. Bu tercüme, daha sonra Kur'ân'a ve genel olarak İslâm'a karşı yazılacak olan eleştiri metinlerine referans kaynağı olacaktır.

I. Müsteşriklerin Kur'ân araştırmaları

Batılıların, doğuluları Hıristiyanlaştırmak için doğu kültürünü öğrenme gayreti, başlangıçta oldukça basit ve iptidai olduğu yayınladıkları hatıratlardan ve eserlerden anlaşılmaktadır. Bu durum, özellikle 19.yy.'ın başlarından itibaren Batı'nın sömürgeleştirme projesiyle birleştiğinde daha ciddi bir mahiyet alacaktır. Yukarıda işaret edilen erken dönem çalışmalar ve hatıratlarda yanlış ve sığ bilginin yanında, Müslümanların ibadetlerine olan bağlılıkları ve düzenli bir şekilde bunları yerine getirmeleri de takdir edilmekte idi. Özellikle Müslümanların abdest almaları, namaz kılmalarındaki huşu, Allah'ın isimlerini belli sayıda tesbih etmeleri gibi hususlar onların dikkatini çekmektedir.²

Daha önce de işaret edildiği üzere, Batı'da Kur'ân ile ilgili ilk ciddi çalışma, Cluny manastırının başrahibi Pierre le Vénérable'nün girişimiyle Kur'ân'ın 1141 yılında Robert de Ketton ile Pierre le Dalmate tarafından ilk kez Latince'ye tercüme edilmesidir. Haçlı seferlerinde İslâm ile karşı karşıya gelen Batılılar, bu dinin temel metni olan kutsal kitabını yakından tanımaya karar vermiştir. Bu tercüme, daha sonra Kur'ân'a ve genel olarak İslâm'a karşı yazılacak olan eleştiri metinlerine referans kaynağı olacaktır. Osmanlılar döneminde İslâm'ın Venedik surlarına kadar dayanması ve Balkanlar'da kalıcı olarak yerleşmesi, ortaçağ'da özelden Kur'ân'a ve genelde İslâm'a karşı yeni bir dalganın doğmasına neden olacaktır. Bu çerçevede, 17. Yüzyılda İtalya'nın Padova şehrinde yaşayan Ludovico Marracci'nin Kur'ân'a dair yazdığı reddiye Batılılar'ın Kur'ân hakkındaki olumsuz tutumunu yenileyecektir.

Rönesans döneminde ise, her ne kadar polemik türünde eserler yazılmaya devam etmiş olsa da, benzerliklerden hareketle yeni yaklaşımlar da ortaya koyanlar da yok değildir. Bugüne kadar İslâm Avrupalı Hıristiyanlar tarafından olduğu gibi reddedilirken, bu dönemden itibaren İslâm'da da güzel ve doğru noktaların olabileceği fikri gelişecektir. Tabii, bu yaklaşımın Kilise içerisinden resmi bir görüş olarak değil, filozoflar arasında geliştiği vurgulanmalıdır. Bu konuda mesela Nicolas de Cuse (15.yy.), Guillaume Postel ve Jean Bodin (16.yy.) zikredilebilir.³ Burada, dönemin özelliğini yansıtmaması bakımından filozof ve kardinal olan Nicolas de Cuse'ün doğrudan Kur'ân'a dair yazdığı Cribatio Alkorani adlı eseri üzerinde durmak ilginç olacaktır. Nicolas de Cuse'e göre İslâm Hıristiyanlık'tan sapma bir dindir. Bu yüzden, İslâm'ın toptan reddini değil, ondaki doğruları ve güzel yönlerin Kur'ân'dan hareketle ortaya konabileceğine inanır ve bu araştırmasını kaleme alır. Nicolas, kaynak

2. Misyonerlerin Hindistan hatıralarında buna dair oldukça fazla bilgi mevcuttur. Bu notlarından bazıları için bkz.: William Foster, *Early Travels in India 1583-1619*, Oxford 1921, s. 316-317.

3. Robert Caspar, *Pour Un Regard Chrétien sur l'Islam*, Paris 2006, s.182-183.

Müsteşriklerin
İslâm'ı ne
kadar yüzeysel
bildiklerini
göstermektedirler.
Sadece İslâm'ı
değil, üzerinde
tartıştıkları
Kur'ân'a dair
de çok bilgileri
olmadığı
görülmemektedir.
Oysa, modern
dönem
oryantalistlerin
de bileceği
üzere, bu ayetin
anlaşılmasında
'mecâzü'l-
Kur'ân',
'emsâlü'l-Kur'ân'
ve 'üslübü'l-
Kur'ân' gibi
Kur'ân belağatine
dair bilginin
yeterli olacağı
müsellemidir.

olarak yukarıda zikredilen Kur'ân'ın Robert de Ketton ve Pierre le Dalmate tarafından yapılan Latince tercümesini kullanır. Nicolas de Cuse, eserini Roma'da Papa II. Pius'un himayesinde yazacak ve adını 'Kur'ân'ı Elekten Geçirmek' anlamında Cribratio Alkorani koyacaktır. O bu eserde, Hıristiyan kutsal kitabı ışığında Kur'ân'da yer alan Hıristiyan ve Hıristiyan olmayan unsurları tespit etmeye çalışır. Böylece Nicolas, hem Hıristiyanların Müslüman olmalarını engellemek hem de Müslümanları İslâm'ın Hıristiyanlık'tan bir sapma bir din olduğunu ortaya koyarak Hıristiyan olmalarını sağlamak ister.⁴ Ona göre, Hz. Muhammed'in başlangıçtaki niyeti Araplar'a Hıristiyan hakikatlerini sunmaktır ve Kur'ân'ı da bu amaçla yazmıştır. Bu nedenle Kur'ân, büyük oranda Eski ve Yeni Ahid'den alıntılarla oluşturulmuş bir kitaptır. Cusa'ya göre, Kur'ân'ı baştan ve bütünüyle reddetmek yerine, ondaki iyi ve güzel şeylerin asıl kaynağının İncil olduğunun kabul edilerek okunması, insanları bu hakikatlerin asıl kaynağına yönelmelerini daha da kolaylaştıracaktır. O, Müslümanlarla ilişkide ve mücadelede bu metodolojinin takip edilmesini tavsiye eder.⁵

18. yy.'da misyonerlikle iştiğal eden müsteşrikler, daha çok sloganik ve yüzeysel bir dil kullanmakta idiler. Bu konuda o dönemin Hindistan saraylarında yapılan tartışmalara dair kayıtlar bunu göstermektedirler. Bu tartışmalarda, bilgiden ziyade basitleştirme ve söz kalabalığı ile karşındakini alt etme hedefi güdüldüğü görülmektedir. Bu misyonerler için önemli olan 'doğru bilgi'den ziyade, 'etkileyici olmak' önemlidir. Mesela Cizvitler, her ne kadar 'Hıristiyanlığın bilim adamları' olarak şöhrete sahip olsalar da, Ekber Şah'ın huzurunda Haşr suresinde yer alan 'Şayet biz bu Kur'ân'ı bir dağın üzerine indirseydik, sen dağın huşû ve Allah korkusundan paramparça olduğunu görürdün' mealindeki ayetten hareketle,⁶ Kur'ân'ı bir dağın üzerine bırakmayı ve bunun gerçekleşip gerçekleşmeyeceğini bizzat denemeyi teklif ederler. Ancak, böyle bir denemeye Sultan izin vermez. Bu durum, 18. yy.'daki misyoner müsteşriklerin İslâm'ı ne kadar yüzeysel bildiklerini göstermektedirler. Sadece İslâm'ı değil, üzerinde tartıştıkları Kur'ân'a dair de çok bilgileri olmadığı görülmektedir. Oysa, modern dönem oryantalistlerin de bileceği üzere, bu ayetin anlaşılmasında 'mecâzü'l-Kur'ân', 'emsâlü'l-Kur'ân' ve 'üslübü'l-Kur'ân' gibi Kur'ân belağatine dair bilginin yeterli olacağı müsellemidir.⁷

Müsteşriklerin Kur'ân'a dair çalışmaları, özellikle 19. Yüzyıldan itibaren sömürgecilik hareketiyle birleşince devlet desteğini de arkasına

4. Nicolas de Cuse'in bu eserini, İstanbul'un yeniden ele geçirilmesi ve İslâm'ın ortadan kaldırılması için yeni bir haçlı seferi düzenlemek isteyen Papa II. Pius'a destek olmak için ona ithaf ettiği burada ayrıca belirtilmelidir.

5. Mahmut Aydın, Dinlerarası Diyalog, İstanbul 2008, s. 66-68.

6. Haşr, 59/21.

7. Hindistan'daki müsteşriklerin 18.yy.'daki Müslüman Hint saraylarındaki Müslüman alimlerle yaptıkları tartışmalara dair bkz.: Abdülhamit Birışık, Oryantalist Misyonerler ve Kur'ân, İstanbul 2004, s. 41.

olarak daha büyük çapta eserler ve çalışmalar ortaya koyacak şekilde genişlemiş ve derinleşme kaydetmiştir. Özellikle Kur'ân filolojisi, coğrafyası ve tarihine dair çalışmalar teşvik edilmiş ve bu yönde birçok eser kaleme alınmıştır. Kur'ân'ın çeşitli Batı dillerine tercümesi yine bu dönemde gerçekleşecektir.

II. Müsteşriklerin Kur'ân'la ilgili iddiaları ve cevaplar

Daha önce de işaret edildiği üzere, müsteşriklerin başlangıçta genelde İslâm'a ve özelde Kur'ân'a dair doğru ve güvenilir bilgiye sahip olmadıkları bilinmektedir. Meselâ, 18.yy'ın sonlarına kadar Hindistan'da misyonerlik yapan Hıristiyanlar, Kur'ân'ı doğrudan Arapça metninden okuma ve değerlendirme imkanına sahip değillerdi. Bu nedenle, eserlerinde Kur'ân'ın ya Latince ya İtalyanca ya da Farsça tercümelerini kullanmak zorunda kalıyorlardı. Bu tercümelerin içerdiği birçok hatalar ise, yazılan eserlerin doğru bilgi vermelerini de engellemekte idi. Nitekim, bilgili bir rahip olan Jérôme Xavier, İslâm'a dair Âine-i Haknümâ (İngilizce aslı Mirror of Truth) ve Mir'âtü'l-Kuds adlı eserleri kaleme alır ve burada Hıristiyanlığın İslâm'a üstünlüğünü anlatır. Mirror of Truth'ün İsbât-ı Teslis adıyla hazırlanan özetini okuyan Ahmed b. Zeynelabidin adlı bir Hintli Müslüman alim 1623'te bu esere , içermiş olduğu hatalı bilgilere dikkat çeken Meskale-i Safâ der Tecelliye-i Âine-i Haknümâ adlı bir reddiye yazar. Amed b. Zeynelabidin, Pitro della Valle'nin yazmış olduğu benzer bir esere de El-Levvâmetü'r-Rabbâniyye fi'r-Reddi Şübehi'n-Nasrâniyye adlı bir reddiye daha yazar.⁸

Batılı müsteşriklerin Kur'ân'a dair iddiaları genellikle Kur'ân'ın kaynağı konusu etrafında yoğunlaşmaktadır. Bu konudaki görüşlerini ispatlamak için müsteşrikler İslâm'ın doğuş yılları ve ortamının tarihini ortaya koyabilmek için yoğun bir gayret içerisine girerler. Bu yönde hem Arabistan'ın iç bölgelerine, hem de Güney Arabistan ve Yemen bölgelerine araştırma maksadıyla araştırma gezileri düzenlemişlerdir. Bu konuda çalışan ve eserler yayınlayan belli başlı müsteşrikler arasında David Heinrich Müller, Edvard Glaser, Fritz Hommel, Otto Weber, Martin Hartmann, Joseph Halevy, Hubert Grimme, August Müller, İslâm öncesi Arabistan üzerine çalışan Theodor Nöldeke, Gustav Rothstein, İslâm öncesi Arabistan'daki dini yapı ile ilgili David Mill, H. Lyth, Abraham Geiger, Isaac Gasfreud, HHartwig Hirschfeld, Alfred Jeremias, Dietlef Nielsen, W. Robertson smith, Julius Wellhausen, Ignaz Goldziher, Otto Procksch, Georg Jacob, George Sale, Edward Pococke, Ernst Osiander, C. Snouck Hurgronje ve Ludolf Krehl zikredilebilir.⁹

Batılı müsteşriklerin Kur'ân'a dair iddiaları genellikle Kur'ân'ın kaynağı konusu etrafında yoğunlaşmaktadır. Bu konudaki görüşlerini ispatlamak için müsteşrikler İslâm'ın doğuş yılları ve ortamının tarihini ortaya koyabilmek için yoğun bir gayret içerisine girerler.

8. Bkz.: Abdülhamit Birışık, *Oryantalist Misyonerler ve Kur'ân*, İstanbul 2004, s. 41.

9. Hüseyin Yaşar, *Batının Kur'ân Algısı*, İstanbul 2010, 67-68.

Müsteşriklerin yapmış olduğu yayınlar, bilgi eksiklikleri taşıdığı gibi taraflı ve ideolojiktir. Çoğu zaman önceden oluşturulan bir fikrin içinin doldurulması için en alakasız veya çok zayıf bir ihtimali en belirgin ve yegane belirleyici olarak takdim etmektedir. Hem metodolojik hem de ilim ahlakı ile bağdaşmayan bu yaklaşım müsteşriklerin en önemli özellikleri arasındadır.

Buna göre müsteşrikler, Kur'ân'a dair tartışmaları belli noktalar üzerinden devam ettireceklerdir. Bunlardan ilki, Kur'ân'ın kendinden önceki cahiliye Arap kültürüne ve özellikle de antik Yahudi ve Hıristiyan kültürüne ait bilgilerin bir derlemesinden ibarettir iddiasıdır. Bu iddiaya göre, Kur'ân Yahudiliğin ve Hıristiyanlığın çok açık bir şekilde etkisini içerisinde barındıran bir kitaptır. Bu araştırmalar bir yandan İslâm öncesi dönemde ehl-i kitabın durumunu ve Arapların onlarla ilişkisini araştırırken, diğer yandan onların Kur'ân'a olan etkisini ortaya koymaya çalışmışlardır. Yahudiliğin Kur'ân'a etkisi üzerinde çalışanlar; İslâm'da Yahudilik'ten alındığını iddia ettikleri tanımlar, inançlar, uygulamalar, ahlaki ve hukuki kurallar, Yahudilik tarihi, büyük atalar, Hz. Musa, Hz. Davud, Hz. Süleyman, sürgün sonrası ortaya çıkan inançlar, Tevrat ile benzerlik gösteren iki yüz elli civarındaki Kur'ân ayetleri arasındaki benzerlikler, Hz. Muhammed (asm)'in bu bilgileri nasıl naklettiği konuları çerçevesinde ele almışlardır.

Müsteşriklerin diğer bir iddiası ise; Kur'ân'da komşu kültürlerden eski İran kültürünün etkisidir. Bir diğer bir iddia ise; Kur'ân'ın civar dini kültürlerden Hanif adlı bir dinin etkisinde yazılmış bir metin olduğu görüşüdür.¹⁰

Müslüman alimler ve araştırmacılar yukarıda zikredilen bu ve benzeri iddiaları teker teker ele almışlar ve cevaplandırmaya çalışmışlardır. Müslüman alimlerin verdiği cevapları genel hatlarıyla metodolojik, ahlakî ve bilgi yetersizliği olmak üzere iki yönde olduğunu belirtmek mümkündür. Buna göre; müsteşriklerin yapmış olduğu yayınlar, bilgi eksiklikleri taşıdığı gibi taraflı ve ideolojiktir. Çoğu zaman önceden oluşturulan bir fikrin içinin doldurulması için en alakasız veya çok zayıf bir ihtimali en belirgin ve yegane belirleyici olarak takdim etmektedir. Hem metodolojik hem de ilim ahlakı ile bağdaşmayan bu yaklaşım müsteşriklerin en önemli özellikleri arasındadır.

Müsteşriklerin düşmüş oldukları ideolojik ve metodolojik hatalardan bir diğeri ise; Kur'ân'ı incelerken Kitab-ı Mukaddes araştırma metodunu kullanıyor olmaları ve benzer şablonları ona geçirme girişimleridir. Bu ise, hem metodolojik bir hata hem de çok açık bir ideolojik yaklaşımdır. Kitab-ı Mukaddes'in tarihte yüzyıllar içerisinde oluşmuş bir kitap olduğu çok açık bir şekilde bilinmektedir. Oysa Kur'ân, Hz. Muhammed (asm) hayatta iken yazdırılmış, ezberlenmiş ve nakledilmiş bir eserdir. Bu yönüyle Kitab-ı Mukaddes'le karşılaştırılabilecek bir nokta görünmemektedir.

Kur'ân'da yer alan kıssa ve hükümlerin benzerliği konusuna gelince; bu konuda Kur'ân kendisini zaten önceki iki büyük din olan Yahudi ve

10. Bu konularla ilgili bibliyografik geniş bilgi için ayrıca bkz.: Hüseyin Yaşar, *Batının Kur'ân Algısı*, İstanbul 2010, s. 67-78.

Hıristiyan geleneğinin bir devamı olarak takdim etmektedir. Asıl kaynağı itibariyle aynı kaynaktan beslendiğini belirten Kur'ân, Hz. İbrahim, Hz. Musa ve Hz. İsa ile devam eden tevhid geleneğinin bir devamı olduğunu açıklar ve bunu benzer kıssaları naklederek ortaya koyar. Bu nedenle, benzer konuların olması bir zaaf değil, Kur'ân'ın kendisinin ifade ettiği bir gerçektir.

Müslüman araştırmacılar, müsteşriklerin Hz. Muhammed'in (asm) Kur'ân'daki bilgileri Yahudi ve Hıristiyanlar'dan aldığı iddialarının hiçbir mesnedi olmayan tamamen hayali ifadeler olduğunu belirtirler. Her şeyden önce, Mekke ve civarında Yahudilerin veya Hıristiyanlar'ın olup olmadığı konusunda müsteşriklerin arasında büyük görüş ayrılıkları vardır. Böyle bir varlığın olduğunu kabul edenler ise; bu defa yine kendi aralarında 'etkileyici bir çoğunluğa sahip olup olmadıkları' konusunda fikir ayrılığına düşmüşlerdir. Mesela Richard Bell ve Montgomery Watt, Mekke'de önemli bir ehl-i kitap topluluğun olduğunu kabul etmemektedirler. Bununla beraber Watt, hiçbir delil göstermeden, Yahudi ve Hıristiyan fikirlerin genelde Arabistan'da özel olarak da Mekke'de yaygın olduğunu iddia edebilmektedir. Daha ilginç olanı ise; müsteşrik C.C. Torrey'in, hiçbir delile dayanmadan Mekke'de büyük bir Yahudi topluluğunun bulunduğunu iddia etmesidir. Oysa; Medine civarındaki Yahudiler'in Hicret ve sürgün sonrası durumları hakkında detaylı bilgiler bulunmakla beraber, Mekke'de olduğu iddia edilen Yahudiler'le ilgili hiçbir tarihi kitapta veya kaynakta kayıt bulunmamaktadır.¹¹

Mekke'de Yahudiler'in olduğuna dair bir delil gösterilememektedir, ancak var olmadıklarına dair delil gösterilebilmektedir. Bu nedenle asıl konu, Mekke'de Hıristiyanlar'ın olup olmadığı veya var idyiseler hangi şartlarda oldukları konusunun açıklığa kavuşturulmasıdır. Müslüman araştırmacılar, Mekke'de Hıristiyanlar'ın olabileceğini ancak bunların yerli olmayıp, kölelik, ticaret, demircilik sanatı gibi vesilelerle gelmiş bazı yabancı ve büyük bir kısmı maceracı kimseler olabileceğini belirtmektedirler. Nitekim bazı müsteşrikler de, bunların Mekke'nin kenar mahallelerinde ikamet edebileceğini, hamallıkla geçinen bazı Romalı veya Habeşistanlı ya da maceracı kimseler olabileceğini kabul etmektedirler. Hz. Muhammed gibi toplum arasında saygınlığı olan bir kimsenin kenar mahallelerde oturan bilgisiz, cahil ve maceracıardan yüksek seviyeli dinî bilgiler ve öğretiler öğrenebileceği mümkün değildir. Özellikle bu kişilerin gayr-i ahlaki yerlere yakın mekanlarda bulunuyor olmaları Hz. Peygamber'in (asm) böyle bir yere uğramış olamayacağı, kendisi ve ahlaki seciyesi ile ilgili nübüvvet öncesi bilgiler ispatlamaya yeterlidir.¹²

Müslüman araştırmacılar, müsteşriklerin Hz. Muhammed'in (asm) Kur'ân'daki bilgileri Yahudi ve Hıristiyanlar'dan aldığı iddialarının hiçbir mesnedi olmayan tamamen hayali ifadeler olduğunu belirtirler.

11. Abdülaziz Hatip, *Kur'ân ve Hz. Peygamber Aleyhindeki İddialara Cevaplar*, İstanbul 1997, s. 232.

12. Abdülaziz Hatip, a.g.e., s. 234.

Özellikle
pozitivist ve
rasyonalist bir
yaklaşımla her
tür türlü vahiy
bilgisini reddeden
müsteşrikler,
Kur'an'ı vahiy
mahsulü bir kitap
olamayacağını
ve bir edebiyat
metninden öteye
gidemeyeceğini
peşinen kabul
ettikleri için
ideolojik bir
bilimsel körlüğe
düşmüşlerdir.
Bu da birçok
analizlerinin
tarafı ve önyargılı
olmasına sebebiyet
vermiştir.

Hız. Peygamber'in Kur'ândaki bilgileri Rahip Bahira adında bir Hıristiyan din adamından öğrenmiş olabileceği iddiasına gelince; böyle bir iddiayı hem rivayetin gayr-i sahih oluşu hem de Hıristiyanlığı reddeden ve çürüten bir dini öğretiyi neden bir Hıristiyan rahibin öğreteceği mantıklı delili çürütmektedir. Kaldı ki, küçük yaştaki bir çocuğun bu kadar derin ve geniş ilahiyat ve dini bilgiyi gerektiren hakikatleri kısa bir kervan molası ile öğrenmesi de mümkün değildir. Ayrıca, zayıf olduğu tespit edilen bu rivayet kabul edilebilecek bile olsa, söz konusu rivayete göre Rasulü Allah çocuk yaşta iken Rahip Bahira ile bir kez karşılaştığı belirtilmektedir ki, böyle dini bilgi ve ilahiyat konusunda derin vukufiyet gerektiren bir bilgi naklinin bu kadar kısa bir zamanda olması mümkün değildir. Ayrıca, Edmond Power gibi, Rahip Bahira hikayesinden şüphe eden bazı müsteşrikler de yok değildir.¹³

Müsteşriklerin, Kur'an'ın kaynağının Hanifler olduğu iddiasına gelince; öncelikle kaynaklarda Hanifliğin inancı, kutsal metinlerinin olup olmadığı, ne kadar bir zümre oldukları, nasıl bir inanca sahip oldukları konusunda hem çeşitli, hem çelişkili hem de birbirinden çok farklı bilgiler yer almaktadır. Ayrıca, böyle bir inancın yaygın olduğuna dair de hiçbir bilgi yoktur. Tevhid akideleri oldukça kapalı ve belirsizdir. Ayrıca, hükümlerine tabi oldukları bir kitapları da yoktur. Ayrıca, müsteşrik Ernest Renan'ın hem İslâm'ın hem de Kur'an'ın kaynağı olarak gösterdiği bu topluluğun her şeyden önce kendi inançlarını savunan Hz. Muhammed'e hemen itaat etmesi ve getirdiği dine hemen tabi olması gerekirdi. Oysa, Hanifler arasında yer alan 'er-Rahib' ünvanlı Ebû Amir bin Sayfî ve Ümeyye bin Ebi's-Salt, İslâm davetini kabul edeceklerine ona kılıç ve inkarla karşılık vermişlerdir. Bu da Rasulü Allah'ın (asm) Haniflerle doğrudan bir irtibatının olmadığını göstermektedir.¹⁴

Özellikle pozitivist ve rasyonalist bir yaklaşımla her türlü vahiy bilgisini reddeden müsteşrikler, Kur'an'ı vahiy mahsulü bir kitap olamayacağını ve bir edebiyat metninden öteye gidemeyeceğini peşinen kabul ettikleri için ideolojik bir bilimsel körlüğe düşmüşlerdir. Bu da birçok analizlerinin tarafı ve önyargılı olmasına sebebiyet vermiştir. Bu yönüyle dindar müsteşrikler ve bazı kilise mensubu bilim adamlarının daha insafı ve açıklayıcı görüşler ileri sürdükleri burada ayrıca belirtilmelidir. Bu konuya bir sonraki bölümde değinilecektir.

Günümüz müsteşriklerinin dile getirdiği bir diğer eleştiri ise, Kur'an'ın metninde yer alan mesajın, içerdiği hükümler, inanç esaslarının, ahlaki ilkelerinin, olaylarla ilgili tasvir ve açıklamalarının kendi dönemi için geçerliliği olan bir metin oluşu iddiasıdır. Tarihselcilik olarak bilinen bu yaklaşım, Kur'an'da evrensel hükümlerin bulunamayacağı ve kendi tertip

13. Abdülaziz Hatip, a.g.e., s. 232.

14. Haniflerin, Kur'an'a kaynaklık ettiği iddiasının eleştirisi için bkz.: Abdülaziz Hatip, *Kur'an ve Hz. Peygamber Aleyhindeki İddialara Cevaplar*, İstanbul 1997, s. 248-251.

edildiği zamanıyla sınırlı geçerliliği olan iman, ibadet ve ahlaki hükümleri ihtiva eden bir kitap olduğu iddiasında bulunmaktadır. Bu konuda Müslüman alimler, Kur'ândaki bazı sınırlı uygulamaların ve bilgilerin kendi zamanıyla ilgili olabileceğini, ancak bu durumu Kur'ân'ın bütünüyle ilgili olarak görmeyi yanlış olacağını belirtirler.¹⁵ Özellikle iman ve ibadetlerle ilişkin hükümler ile ahlaki hükümlerin evrenselliği konusunda ittifak ederler. Bu hükümlerin zamanla sınırlı olduğunu kabul etmek din olma vasfına aykırı bir durum olarak değerlendirilmektedir.¹⁶

III. Günümüz müsteşrik Hıristiyanların Kur'ân algısı

Günümüzde müsteşrik Hıristiyan araştırmacılar, İslâm ülkelerini görme ve Müslümanlarla yakından tanışma fırsatına sahip olma ayrıcalıkları vardır. Milyonlarca müslümanın Batı ülkelerinde yaşıyor olması bunu sağlayan en önemli imkandır. Bu nedenle, Müslümanların Kur'ân'a dair inançlarını, hissiyatlarını ve saygılarını yakından bilmektedirler.

II. Vatikan Konsili sonrasında Katolik Kilisesi, İslâm'a ve özellikle Kur'ân'a karşı yeni bir yaklaşım geliştirme girişiminde bulunmuştur. Kardinal Tarantini'nin riyasetinde bir araya gelen Hıristiyan ilahiyatçılar, İslâm'ın Tanrı'nın kurtuluş planı içerisindeki yerini, bu çerçevede nübüvvet açısından Kur'ân'ın yerini Hıristiyan ilahiyatı açısından tespit etmeye çalışmışlardır. Kimileri tarafından bu durum, Kur'ân'ın ilahi bir söz olarak değerlendirilişinin bir işareti olarak kabul edilmiştir. 'Umumi Vahiy' metodolojisinden hareket eden bu yaklaşım, Tanrı'nın bütün dinlere vahyettiği esasından hareket eder. Fakat bu vahiy, en mutlak şekilde İsa Mesih'te tecelli etmiştir. Onlara göre İsa Mesih'in anlamının açığa vurması süreci ahir zamana kadar devam edecektir. İşte, Kilise'nin Kur'ân'a yaklaşımı bu 'Umumi Vahyin anlamının vahyi' şeklindedir. Bu yaklaşım da sonuç itibarıyla 'Kristosentrik' yani 'Mesih merkezli' bir yaklaşımdır ve Kur'ân'ı bu çerçevede bir kutsal kitap olarak görme eğilimindedir. Bu yaklaşım, Tunus'ta kurulan ve hem Müslüman hem de müsteşrik Hıristiyan ilahiyatçılardan oluşan bir grup olan G.R.I.C.¹⁷,

Kilise'nin Kur'ân'a yaklaşımı bu 'Umumi Vahyin anlamının vahyi' şeklindedir. Bu yaklaşım da sonuç itibarıyla 'Kristosentrik' yani 'Mesih merkezli' bir yaklaşımdır ve Kur'ân'ı bu çerçevede bir kutsal kitap olarak görme eğilimindedir.

15. Kur'ân'ın zaman ve mekan üstü boyutunu kainattaki sabit kanunlarla mukayese eden araştırmacılar da olmuştur. Konu ile ilgili geniş açıklama için özellikle bkz.: Kadri Ziyaettin Coşan, Hitab Açısından Kur'ân-ı Kerim'in Zaman ve Mekân Üstü Boyutu, İstanbul, 2014, s. 293-295.

16. Kur'ân'ın evrensel mesajına dair Mustafa Öztürk şöyle demektedir: 'Kur'ân'ın inanç ve ahlakla ilgili tüm mesajları evrensel ve tarih-üstüdür; ancak bu mesajın sunulduğu kalıplar, zarflar ve şartlar yerel ve tarihseldir. Örneğin, başta Allah'a karşı nankörlük olmak üzere kibir, zulüm, adaletsizlik, dünya malına aşırı düşkünlük ve dünyevileşme gibi hususlar insanlığın tarih boyunca farklı şekillerde tezahür en ciddi ahlak sorunlarıdır. Nitekim Kur'ân da bütün bu sorunlara birçok ayette işaret etmekte, ancak ilgili ayetlerdeki tarih-üstü mesajlarını tarihin belli bir döneminde yaşanmış olaylar üzerinden vermektedir. ... Bununla birlikte, Kur'ân'da sırf ilk hitap çevresiyle ilgili olan, dolayısıyla günümüzde herhangi bir karşılığı bulunmayan bazı konular da mevcuttur. Meselâ, kimi ayetlerde Kur'ân'ın vahyedildiği dönemdeki Arap toplumuna özgü ilâ, liân ve zihar gibi birtakım geleneklerden bahsedilmektedir (Bkz.: Bakara, 2/227-228; Nûr, 24/6-9, 58; Mücâdile, 58/2-4). Kimi ayetlerde kölelikten, cariyelekten, çok eşlilikten, kadının kocası tarafından tedip maksadıyla dövülebileceğinden söz edilmektedir. ... Bu tür konularla ilgili ayetlerdeki muhtevayı evrensel ve tarih-üstü mesajlar şeklinde telakki etmek pek isabetli olmasa gerekir.' Detaylı açıklama için bkz.: Mustafa Öztürk, Kur'ân-ı Kerim Meâlî, İstanbul 2011, s. XII.

17. G.R.I.C.: Groupe de Recherche Islamo-Chrétien (İslâm-Hıristiyan Araştırma Grubu). G.R.I.C.'nin Kur'ân'a dair görüşleri şu çalışmada yer almaktadır: Ces Ecritures qui nous Questionnent: La Bible et le Coran, Centurion, Paris 1987.

Katolik
Kilisesi'nin
yanında,
Protestan ve
Anglikanlar da
Kur'ân'a dair
görüşlerini geliştiren
modern ilahiyat
anlayışları
çerçevesinde
yeniden formüle
etmişlerdir.

mutlak olan ilahi vahyin insanların konuştuğu dil ile sınırlandırılmayacağı ve Kur'ân'ın da Yeni Ahid gibi bir ilahi vahiy olduğu görüşünü ileri sürerek Katolik Kilisesi içerisinde ulaşılabilecek son noktaya vardığı kabul edilmektedir.¹⁸ Katolik Kilisesi'nin yanında, Protestan ve Anglikanlar da Kur'ân'a dair görüşlerini geliştiren modern ilahiyat anlayışları çerçevesinde yeniden formüle etmişlerdir.¹⁹

Bunun yanında, müsteşriklerin günümüzde Kur'ân ile ilgili her defasında dile getirdikleri bazı konular gündemde sık sık işlenmektedir. Bu konular, asıl itibariyle genellikle kendi kutsal kitapları olan Kitab-ı Mukaddes'le ilgili bazı problemleri Kur'ân'da da arama gayretine dayanmaktadır. Bunlardan biri, Kur'ân'ın Hz. Peygamber'in vefatından en az yirmi yıl sonra Hz. Osman'ın hilafeti döneminde son şeklini almıştır iddiasıdır. Müsteşrikler, Müslümanların Kur'ân'ın Rasulüallah (asm) döneminde olduğu gibi kendilerine nakledildiğine dair inançlarını ve ellerindeki nüshaları sorgulamaya devam etmektedirler. Bununla beraber, Hicri 1. Yüzyıla ait Kur'ân Mushaflarının bugün Müslümanların ellerinde olduğu ve mevcut Kur'ân ile farklılık arz etmediğini de itiraf etmektedirler. Bu nedenle müsteşriklerin, zaman zaman medyada 'Kur'ân'ın en eski nüshası bulundu' şeklinde yapılan haberlerin değerlendirmesini yaptıkları görülmektedir.

Müsteşriklerin, Kur'ân ile ilgili gündeme getirdikleri diğer bir konu ise; Kur'ân'daki kıssalar ile Kitab-ı Mukaddes'teki kıssaların benzerliğidir. Bu konuda insafı olan müsteşrikler, Kur'ân'ın Kitab-ı Mukaddes'le aynı inanç geleneğine mensup olduğunu fakat kıssaların yorumlanması ve dikkat çekilen mesajının –ki bu tevhid merkezli bir mesajdır- farklı olduğunu belirtmektedirler.²⁰

Emilio Platti'ye göre, Kur'ân, her ne kadar Kitab-ı Mukaddes'te yer alan şahıslardan on dokuzunun adını zikrediyor olsa da; Eski Ahid'de yer alan İsrailoğulları'nın ne 'büyük peygamberleri' kabul edilen İshaya, Yeremya, Hezekiel ve Danyal'dan ne de Yunus hariç 'küçük peygamberlerin' hiçbirinden bahsetmemesi çok dikkat çekicidir. Müsteşrikler, Kur'ân'a göre zikredilen şahıslar ve peygamberlerin yaşadığı tarihin önemi olmadığını ve bu yüzden Tanrı'dan gelen mesajın tarihî bağlam olmadan zikredildiğini belirtirler. Bu yönüyle belli bir tarihî süreç takip eden Kitab-ı Mukaddes'ten farklı olduğu vurgulanır. Ayrıca, Hıristiyan kutsal kitabı Yeni Ahid'in, kendisinden önce gelen Eski Ahid'i kabul edişi ve onu kendi mesajının bir parçası kabul etmesini örnek gösteren müsteşrikler, Kur'ân'ın kendisinden önceki kutsal kitapları reddetmesi, onlara yer vermemesini hatta tahrif edildiklerini kabul ettiği için Müslümanların onları okumamasını eleştirmektedirler.²¹

18. Robert Caspar, *Pour Un Regard Chrétien sur l'Islam*, Paris 2006, s. 197-198.

19. Bu konuda geniş bilgi için bkz.: Hüseyin Yaşar, *Batının Kur'ân Algısı*, İstanbul 2010, s. 303-318.

20. Emilio Platti, *L'Islam Parmi Nous*, Bruxelles 2000, s.35-36.

21. Emilio Platti, *L'Islam Parmi Nous*, Bruxelles 2000, s.37-38.

Sonuç

Hız. Muhammed'in (asm) getirmiş olduğu mesajın kısa bir zaman içerisinde dünyanın birçok noktasına ulaşması ve insanlar arasında kabul görmesi, müsteşriklerin bu dinin öğretilerini içeren kutsal kitabının kaynaklarına dair araştırma yapmalarına neden olmuştur. Müsteşrikler, Kur'an'ın içerdiği hem dini hem ahlaki hem de hukuki düzenlemeler ve metafizik açıklamaların mutlaka Mekke ve Medine'nin civarında yaşayan dini topluluklar arasından nakillerle meydana getirildiğine inanmakta idiler. Oysa, ileri sürülen iddiaların farazi birtakım görüşlere, önyargılara ve genellikle de cehalete dayanması, bu iddiaların kendiliğinden geçersiz olduğunu ortaya koymuştur. Başlangıçta cehalete dayanan bu yaklaşım, zamanla önyargılara ve hatta ideolojik bir mahiyet kazanmaya başlamıştır. Ancak, Müslüman bilginler bu konudaki hatalara dair çeşitli eserler kaleme alarak bunların geçersizliğini ortaya koymuşlardır.

Her ne kadar II. Vatikan sonrası Katolik Kilisesi'nde İslâm'a ve dolayısıyla Kur'an'a dair müspet yaklaşımlar ortaya konmuş olsa da, bunların İslâm'a yaklaşımlarının her zaman Mesih merkezli olduğunu kendileri de ifade etmişlerdir. Kur'an'ın müsteşriklerce reddedilmesine dair çalışmaların kökeni Ortaçağ'a kadar gidiyor olsa da, bilimsel gelişme ile birlikte Kur'an'a dair daha objektif bir tutumun gelişmesi beklenir iken; aksine Kur'an'a karşı söz konusu önyargıların gittikçe daha sofistike bir hal aldığı görülmektedir.

Abstract

In this research we first investigate the studies made by orientalists on the Quran and then touch upon various claims by the orientalists concerning the Quran and the answers given. Thirdly we introduce the present day orientalists's approaches to and perceptions of the Quran by narrating the information from their own sources. Here we deal with the new ideas put forward by the Vatican Catholic Church's approach to Islam and particularly with the writings of famous Belgian cleric and Islam researcher Emilio Platti. In the conclusion we will make a general evaluation.

Key Words

The Quran, orientalist, Islam, Christianity

Bibliyografya

1. Hüseyin Yaşar, Batının Kur'ân Algısı, İstanbul 2010.
2. Abdülhamit Birişık, Oryantalist Misyonerler ve Kur'ân, İstanbul 2004
3. William Foster, Early Travels in India 1583-1619, Oxford 1921.
4. Emilio Platti, L'Islam Parmi Nous, Bruxelles 2000.
5. Robert Caspar, Pour Un Regard Chrétien sur l'Islam, Paris 2006.
6. Abdülaziz Hatip, Kur'ân ve Hz. Peygamber Aleyhindeki İddialara Cevaplar, İstanbul 1997.
7. Yücel Bulut, 'Oryantalizm', Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, İstanbul 2007, c. 33, s. 428-437.
8. Mahmut Aydın, Dinlerarası Diyalog, İstanbul 2008.
9. Mustafa Öztürk, Kur'ân-ı Kerim Meâli, İstanbul 2011.
10. Kadri Ziyaettin Coşan, Hitab Açısından Kur'ân-ı Kerim'in Zaman ve Mekân Üstü Boyutu, İstanbul, 2014.